

TÍZ ÉVE HUNYT EL VÁGI ISTVÁNNÉ GÖDEL HILDA OPERAÉNEKES-TANÁR

Tíz éve hunyt el Vági Istvánné GÖDEL HILDA operaénekes (1911–2015), aki 1932–39 között a Volksoper Wien magánénekesese volt. 1952–1971 között a pécsi Tanárképző Főiskola – a PTE Művészeti Kar elődjének – elhivatott magánénekes-hangképző tanára volt, de a vezető pécsi énekkarok hangképzését is ellátta.

A híres pécsi kórushangzás: Tillai Aurél és tanítványai (ifj. Dobos László, dr. Kamp Salamon, Kertész Attila, dr. Kutnyánszky Csaba, dr. Lakner Tamás, Nagy Ernő, dr. Szabó Szabolcs, Schóber Tamás, Tillainé Merácz Ágnes stb. karvezetőkkel). Horváth Mária énekművész Gödel Hilda hangképző műhelyének szintén sokat köszönhetett, mert 2005-ben saját énektanodát alapított „Gödel-Pauk Hangnevelő Iskola” néven.

Magyar nyelvű publikációi mellett számos német nyelvű írása jelent meg a „Schweizerische Musikzeitung” hasábjain. Több száz műfordítás (dalok, kórusművek) szerzője. „Daloljatok! A hangnevelés művészete” című könyve tanítványi magánkiadásban jelent meg 2004-ben. A kötelező és ajánlott irodalmi jegyzékben is szerepel a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen BA zenekar- és kórusvezető tanszak hallgatói részére készült tantárgyleírások között.

A Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt kitüntetést 2005. március 15-én kapta Váginé Gödel Hilda. Pécs Város Napján, 2012. szeptember 1-jén Pécs Város Közművelődési Díja kitüntetésben részesült sokrétű zenei, hangképzés-elméleti tevékenységének elismeréseként, kiemelkedő szakmai munkájáért.

Temetése 2015. március 19-én volt a győri Nádorvárosi Temetőben.

A Gödel-tanítványok egyike: *Tihanyi József dalénekes, gyakorlóiskolai vezetőtanár*

GRADUS AD PARNASSUM LIGETIENSIS¹ A MŰ MINT HANGNEVELŐ²

A műben alapos előkészület után -ha az énekes bizonyos fokig jól használja az artikulációt, a lendületet, a prozódia- , rá lehet térni ezek megvalósítására. Sokan úgy gondolják, hogy előbb tökéletes énektechnikával kell rendelkezni, s csak ennek birtokában lehet rátérni a művek éneklésére, mert így minden magától fog menni. Ez sajnos téves nézet.

A megformálás, a zenei kifejezés együtt nő a részmunkával. A lélektani hajtóerőre is egyre nagyobb szüksége van az énekesnek. A dalok megvalósításakor figyelembe kell venni a fejlettség fokát, ugyanúgy fokozatosan építkezve, mint a technikai gyakorlatoknál.

Megfelelő technikai előtanulmányok után minél korábban kell rátérni a daléneklésre. A műben jelen van a technika és az átélt ábrázolás. E két alkotóelemet egyé kell forrasztani. Szöveges gyakorlataink jól előkészítették az előadói tevékenységet, hiszen a gyakorlatok tartalmát is átélten kívántuk meg a tanítványtól. Sokan úgy képzelik, hogy minél tökéletesebb a technika, annál könnyebb, egyszerűbb a művek megszólaltatása. Milyen alapvető tévedés!

Az átélésnek is van technikája, mely sokrétű kifejezésre teszi képessé az énekest. Ezt is fokozatosan kell megtanulni. A rátermettségi, a temperamentum nem elég. Mennyi tehetséges énekes megrekedt a naturalisztikus előadásban, mert bízott temperamentumában, rátermettségiében!

A dalok megválasztásakor figyelembe kell venni az énekes fejlettségi fokát, lelki alkatát, temperamentumát. Igen egyszerű volna kezdő énekesek számára a daléneklést a kis terjedelmű, zeneileg könnyű, egyszerű dalokkal kezdeni. Jó szándékú dalgyűjtemények kínálják ezeket, nagyjából a zenei nehézség fokát tartva szem előtt! Kétségtelen, hogy a dal tanítása is a könnyebbről a nehezebbre lépve helyes. De mi a könnyű és mi a nehéz? Ez egyénenként és hangonként különböző.

A dalok megválasztása tehát egyéni szempontok szerint történjék, a hang pillanatnyi fejlettségi fokának megfelelően. A tanárnak rendelkeznie kell olyan repertóriummal, amelyből minden hangnak a neki legmegfelelőbbet választhatja.

¹ Váginé Gödel Hilda: Daloljatok! A hangnevelés művészete (Horváth György kiadása, 2004.) Gradus ad parnassum ligetiensis fejezet

² A Parlando köszöni Tihanyi József korrektori munkáját.

A tanulandó dalok megválasztásakor fontos a hangfekvést is figyelembe venni. A nagy terjedelmű, hirtelen fekvésváltású dalok problémát jelentenek. De ez mégis csupán külső tényező. Sok énekesnek könnyebb egy jó lendületű, két oktáv terjedelmű áriát elénekelni, mint pl. Schumann: Mondnacht c. kis terjedelmű, csendes, elmélyült dalát. Ugyanez a helyzet Loewe: Meeresleuchten és Schubert: Nacht und Träume c. dalában. (Ez utóbbi Nicolai Gedda előadásában (Stockholm, 1925. július 11. – Tolochenaz, 2017. január 8.) próbaköve: „Amíg ezt el tudom énekelni, megvan a hősi hangom is” – nyilatkozta.)

Nicolai Gedda 1987-ben

A német-orosz származású svéd operaénekes a 20. század egyik legkiemelkedőbb tenoristája. Rendszeres vendége volt a Magyar Állami Operaháznak, valamint a budapesti koncertpódiumoknak is.

Hangképzési szempont szerint az a dal jó, amely az adott pillanatban megegyezik az énekes hangji, technikai és szellemi fejlettségével. A tanárnak minden fokozat számára rendelkeznie kell néhány dallal, amelyekből választhat. Vagyis a hangszerv állapotának egyeznie kell a műben előforduló feladatokkal.

A tanulandó dalok kiválasztása tehát nem történhet nehézségi fokozatuk, hanem a hangfunkciókra gyakorolt hatásuk szerint. Az egy-egy csoporton belüli válogatással az énekes próbálkozásakor fog kiderülni, mi nehéz és mi nem. Milyen hangterjedelemre van szükség, mi a dal döntő fekvése, és ez mennyire egyezik az énekes pillanatnyi képességeivel.

Egyes dalok tipikusan egy meghatározott fekvéshez, technikához tartoznak. Más dalok többféle felfogás szerint is előadhatók. Pl. Schubert: Der Musensohn c. dala színeivel, ritmikus lendületű szövegével abszolút biztonsággal a középfekvés és -funkció tanulmányához tartozik. Túl lágy, fuvolázó hang

számára tömörítő gyakorlatnak igen alkalmas. A nagyon sötét, tompaságra hajlamos hang viszont a világos, érces csengést, könnyedséget gyakorolhatja rajta. Ez csak abban az esetben eredményes, ha a dal jellegét megértve, átérezve a szervek, az érzésvilág és a hangfantázia készek a tenni akarásra. Aki nem érzi át a technikai munka gyakorlásának szükségességét, rendszerint félreteszi a problémát jelentő dalt azzal az indokolással: „Ez nem fekszik nekem.”

Mint ahogy vannak tipikusan középfekvésű technikát igénylő dalok. A két másik fekvés is rendelkezik ilyenekkel. A bölcsődalok például szinte kivétel nélkül a fejhang-funkcióhoz tartoznak. Minden mély hangra írt, súlyos ritmusú, nagy pátoszú dal mellhang-funkcióhoz és hangszínhez tartozik.

Ha egy drámai hanggal valamilyen metodikai elgondolás alapján huzamosan csak bölcsődalokat „fuvoláztatunk”, számára a legnehezebb feladattal kezdtük az iskolázást, amely nem is lesz eredményes. Másrészt semmi esetre sem engedhető meg, hogy huzamos időn át csupán az eredeti képesség határain belül gyakoroljon. Ez akadályozná a fejlődést, s hang- és szellemi értelemben hibás szakosodáshoz vezetne. Kizárólag a sokrétű teljesítmény képes a funkciók egyensúlyát, zavartalan kiegyenlítését létrehozni. A hangszerv -kezdetben alig észlelhető- tulajdonságait fel kell ébreszteni, fejlődését lehetővé kell tenni.

Teljesen hibás eljárás volna kihagyni azt, amit a tanulmányok kezdetén még nehéznek érez az énekes. Ez azt jelentené, hogy beletörődik a hang adott állapotába, s megmarad a kezdeti határok között a fejlesztés, tágítás helyett.

A daltanulmány már azért is fontos hangképzői szempontból, mert itt kap lehetőséget az énekes a regiszter, a funkciók, fekvések lélektani kvalitásainak megértéséhez. Ettől kezdődik a hangadás tisztább megértése, megítélése.

A regiszter különböző definíciói -a legrégebbi időktől kezdve- mindig is hangszínt, hangzáshatást jelentettek. Ez ugyan találó meghatározás, de önmagában nem teljes. A regiszterrel, funkcióval, fekvéssel kapcsolatos hangszínhatás létrejöttében az érzésvilágnak is szerepe, és nem is kis szerepe van. Természetének, jellegének felismerése kizárólag a műben sikerül. Sajnos éppen ebben a vonatkozásban sokan elhanyagolják a dal hangnevelői értékét. A dal jelenti azt a szellemi-érzelmi alapot, amelyből a hangszínek kivirulnak. Ez nem muzikalitás és nem technika.

Regiszterekre és fekvésekre gondolni éneklés közben teljesen hibás eljárás volna, mint minden testi-anyagi „tudománykodás”. Az énekes számára a regiszterek a hangszínek változatosságát jelentik (mint eredetileg az orgonánál), amelyekkel játszik, megvalósítva a dal lélektani tartalmát, jellegét.

Megszámlálhatatlan például a fejhang lelki-érzelmi indítéka: ifjúi báj, gyengédség, mélységes bánat, titokzatosság. De rejtett, elfojtott indulatot is csak fejhang-piano érzéggel valósíthatunk meg. Ugyanígy szellemi-érzelmi indítéka is van a két másik fekvés-funkciónak, technikának. A hősiességet, szenvedélyt, gyűlöletet, átkot, pátoszt kizárólag dinamikával, technikával, meggyőződés nélkül, érzelem nélkül kifejezni hitelesen nem lehet.

A hangképzőnek tudatosan és állandóan foglalkoznia kell a tanítvány érzésvilágával, ami fejleszti a kifejezőképességét. Így fokozatosan erősödik a hangfantázia; felébred az alkotóerő, egyre jobb lehetőségeket teremtve. A valódi tudás kizárólag a lelki-testi energiák együttműködésének játékából jön létre, uralva az engedelmes végrehajtó szerveket.

A hangszínek sokfélesége, a hangszínpaletta gazdagsága talán legfontosabb része az énekművészetnek. Legyen bármilyen szép az énekes hangja, ha minden mondanivaló ezzel a nagyon szép hanggal szólal meg, egysíkúvá, idővel megszokottá, gépiessé válik. Bár elismerést vált ki a szép zenei teljesítmény, de nem képes a hallgatóság érzésvilágát együttrezgésre bírni, magával ragadni.

A hangképző tanár tudása és tapasztalata alapján mindenkor a javításra szoruló funkció, a fejlődés számára legelőnyösebb dalokat fogja növendékének tanítani. Ezeket a kívánt hangjelleget és funkciót legjobban előmozdító dalok csoportjából kell válogatni.